

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

בס"ד

שיעור מורינו הרב ליל שב"ק פרשת נשא ע"ג

"כה תברכו. הדא הוא דכתיב הנה מטתו שלשלמה... זה הקב"ה שהשלוש שלו, שישים גבורים סביב לה, אלו שישים אותיות שבברכת כהנים, מגבורי ישראל שהם מגברים את ישראל. אמר רבי עזריה דברים שהם נזכרים בגבורה, ששמו של הקב"ה נזכר בכל אחת ואחת... כלם אחוזי חרב מלמדי מלחמה, שהם נלחמים כנגד כל פרעניות שבתורה, איש חרבו על יריכו, שאפי' רואה אדם בחלומו כאילו חרב מחתכת בירכו, מה יעשה, ישכים לביהכ"נ ויעמוד לפני הכהנים וישמע ברכת כהנים ואין דבר רע מזיקו, לפיכך מזהיר את הכהנים ואומר להם כה תברכו וכו'" (במדבר רבה י"א ג').

הנה ברכת כהנים מצוותה שתיעשה דוקא ע"י הכהנים משרתי ה', ודוקא בשעה שמקריבים קרבן צבור או בשעת תפלת הציבור. [ובתפילה חייבים אף הכהנים לעקור את רגליהם בשעת ברכת העבודה להראות שהברכה הינה כהמשך לעבודה].

ובטעם הדבר, על פי פשוטו נראה שהוא משום שזכות העבודה והתפילה היא שנותנת לברכת הכהנים את כוחה הגדול, והכהנים משרתי ה' הם הראויים שהברכה תחול על ידם.

אמנם זה שהברכה הינה דוקא ע"י הכהנים, ודאי שדין תורה הוא וכמפורש בכתוב, ואדרבה "זר המברך עובר בעשה". אולם זה שאין הברכה אלא כמתלווה לקרבן או לתפילה, צ"ע האם דין תורה הוא, או שתקנת חכמים היא. ולפנינו יתבאר שנחלקו בדבר האחרונים, ואולי אף הראשונים.

האם חייבים הכהנים מן התורה לברך את ישראל בכל קרבן ותפילת הציבור

א] במשנה ברורה סי' קכ"ח סעיף א' (בביאור הלכה ד"ה דזר) כתב, וז"ל: יש לתמוה על מנהג העולם שנוהגין לברך אחד לחבירו בין שהוא כהן או זר בעת שמלוה אותו בלשון יברכך וגו' ואף שברכה זו היא שלא בשעת התפלה וידוע הוא מה שאיתא בירושלמי... לא מצינו נשיאת כפיים בלא תפלה הלא זהו בודאי רק תקנתא דרבנן דקבעהו בתפלה ומדאורייתא אינו תלוי בזה כלל, תדע דהלא תפלה גופא לרוב הפוסקים הוא דרבנן וכו', עכ"ל.

ומבואר דפשיטא ליה לח"ח דמדאורייתא ברכת כהנים חיובה על הכהן (בכל יום כשאומרים לו לישא כפיו), בין בשעת תפלה בין שלא בשעת התפילה.

ב] אולם בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' כ"ב) כתב שבכל תפילת ציבור (או קרבן ציבור) חייב הכהן לישא כפיו מדאורייתא, אם אומרים לו לישא כפיו.

וצ"ע מה יענה החת"ס על הוכחת המשנה ברורה דכיון דתפלה גופא לרוב השיטות חיובה מדרבנן, איך יתכן שתתלה התורה את מצות עשה דאורייתא של נשיאת כפיים במצות תפילה דרבנן.

אולם בספר עמק ברכה (נשיאת כפיים א') הביא מה ששמע בזה ממרן הגרי"ז בשם אביו הגר"ח מבריסק ליישב, שהן אמנם חובת התפלה לרוב הפוסקים הינה מדרבנן בעלמא, אולם קיום מצוה דאו' ישנה בתפילה לכו"ע, ועל כן תלתה התורה את מצוות נשיאת כפיים במצות תפילה שקיומה הוא מדאורייתא.

ג] ולכאורה מחלוקת זו שרשה כבר נעוץ במחלוקת הראשונים, שבתוס' (סוטה לח. ד"ה דכתיב) כתבו שבכל קרבן ציבור נשאו הכהנים את כפיהם, והיו חייבים בכך מדאורייתא. ומאידך הרמב"ם (תפלה וברכת כהנים י"ד י"ד) כתב, וז"ל "במקדש מברכים ברכת כהנים פעם אחת ביום אחר תמיד של שחר...", הרי להדיא דס"ל דבמוספין ובתמיד של בין הערביים לא היתה ברכת כהנים, ודלא כתוס'.

הרי שלתוס' אין ברכת כהנים תלויה ביום דוקא, אלא בכל קרבן ציבור חייבים מדאורייתא לישא כפיהם שוב, משא"כ לרמב"ם דין ברכת כהנים תלוי ביום ולא בעבודה, וכל שנשאו הכהנים

¹ לחת"ס זה שאין הכהן נושא כפיו במנחה משום חשש שכרות, ואפי' אמרו לו לעלות ועלה ירד, ע"כ הוא שהעמידו חכמים דבריהם לבטל דין תורה משום חשש שכרות. [וק"ק דהאיסור לישא כפיו בשכרות אינו מדאו' וכדאיתא בגמ' ריש פ"ד דתענית, ומדוע משום חשש שכרות דרבנן ביטלו מצוות עשה דאו'.

² למשנה ברורה שמא י"ל דב' חיובים ישנם על הכהנים, חיוב בכל יום, וחיוב בשעת כל קרבן ציבור, אולם בתפילה דרבנן ע"כ אין חובה מדאו' כל שנשא כפיו כבר היום.

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

כפיהם ביום זה שוב אינם חייבים מדאורייתא לישא כפיהם שוב. (אלא שמדרבנן תיקנו שישאו כפיהם בכל תפילת הציבור).

ד] והנה נחלקו הראשונים בתפילת נעילה כשהחלו מבעוד יום והאריכו עד הלילה האם ישאו כפיהם בלילה, וכידוע באשכנז נהגו לישא כפיהם בלילה ובפולין לא, כמובא כל זה בדרכי משה (סימן תרכ"ג ס"ב).

ובטעם מנהג אשכנז כתב המהרי"ל שהוא משום דברכת הכהנים היא כעין אברי הקרבן שכל שנזרק דמו מבעוד יום קרבים חלביו ואבריו כל הלילה, (כמובא בד"מ שם).

ולכאור' שיטה זו מתאימה יותר עם דרכו של החת"ס שהקרבן או התפילה מחייבים את ברכת הכהנים, ועל כן יתכן לומר שהברכה הינה המשך התפילה, וכל שהותחלה התפילה מבעוד יום מותר לברך בלילה. אולם לדרכו של המשנה ברורה שלא התפילה גורמת הברכה אלא שהיום גורם את הברכה, אלא שתיקנו לברך עם התפילה, מדוע תיחשב הברכה כהמשך התפילה, ועיין.

בדין ברכה על מצוה קיומית

ה] עוד נחלקו המשנה ברורה עם החת"ס בדין כהן שנשא כפיו בתפלה זו במנין אחד ושוב נושא כפיו במנין אחר האם יברך. דבמשנה ברורה (סימן קכ"ח ס"ק י"א) כתב שיברך, ובחת"ס שם כתב שראוי שלא יכנס לספק ברכה, יעו"ש³. (וע"ע בשו"ת כתב סופר סי' י"ב).

ו] ומבואר שנחלקו במחלוקת יסודית האם מברכים את ברכת המצוות על מצוה קיומית, דהלא ודאי דלאחר שנשא הכהן כפיו במנין אחד שוב אינו חייב לישא כפיו במנין אחר, (וכדאיתא בגמ' ר"ה כח:), ולמשנה ברורה אעפ"כ יכול לברך, והחת"ס חכך בזה, דשמא מכיון שאיננו מחויב אינו יכול לברך⁴.

³ יתכן שנחלקו לשיטתם, דלמ"ב שאין חובה לישא כפיים בכל תפילה, ע"כ מוכח מזה שנושאים כפיים בכל תפילה עם ברכה שמברכים אף כשאין חובה לישא כפיים, אלא קיום מצוה, ולחת"ס לשיטתו שחייבים מדאו' לישא בכל תפילה ע"כ אין ראייה מזה.

אולם יתכן שגם למ"ב מדרבנן עכ"פ ישנה חובה לישא כפיים בכל תפילה, וא"כ גם לשיטתו אין ראייה משם, ועיין.
⁴ אין להוכיח מזה שמברכות הנשים על מצוות עשה שהזמן גרמא למנהג אשכנז, דשם סוכ"ס האיש מחויב בזה, ושייך לומר "וציונו", וכן אין להוכיח להיפך למנהג ספרד, דהאשה הלא אינה כלל בתורת מצוה זו, ואכ"מ.